

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Rob de Graaf
Titel	Amateurs
Jaar	2008
Uitvoering	Nieuw West / Marien Jongewaard

Copyright (C) 2008 by Rob de Graaf

AMATEURS

[Opening: filmfragment Julian Beck / The Living Theatre]

MARJA Wat is dit voor medium?

En wat voor woorden horen daarbij?

Ik stel me voor dat het groter is, hier, en hoger, en dat de lampen feller zijn

Theater is niet genoeg, het zou film moeten zijn

Hier sta ik in het kader, in dat witte licht

En dan wordt van mij verwacht dat ik al de termen ken en dat ik ze goed kan gebruiken

Dus heb ik het over flashback – de blik achterom van wie de moed niet heeft om vooruit te kijken

Ik heb het over slow-motion – de vergissing van wie denkt dat alles vanzelf wel mooi wordt als je 't tempo maar verandert

Ik zeg voice-over – dat is een hulpmiddel voor wie niet begrijpt wat hij ziet

En ik zeg ook nog

Casting – dat is iemand kiezen die toch al was aangewezen voor de rol die hij krijgt

En dan – dan zeg ik credits – het meest vluchtige en vergankelijke, dat toch iedereen wil hebben

Ben ik duidelijk genoeg? Jij begrijpt me wel, toch?

Jij hebt er kijk op, wordt gezegd

CAS Ik ben een absolute twijfelaar

En daarom moet ik drinken, absoluut

Drinken is vergeten – en dan vergeet ik ook wat ik
allemaal niet weet – niet meer weet
Wat is dat toch? Waarom zal ik nooit meer bevrijd raken
van dat niet-weten, van die absolute onzekerheid?
We zijn oprecht geweest in onze bedoelingen, absoluut
eerlijk omdat we niet beter wisten.
Absoluut geloofden we dat we vanzelf een kant op
werden getrokken en dat die kant de goede was
Maar het is voorbij gegaan
Welke kant de goede is, dat kunnen we niet meer zeggen
We lijden aan relativiseringsdwang
De absolute zekerheden zijn verdamppt
En ik ben geworden wie ik ben
Een absolute twijfelaar

‘When I find myself in times of trouble, mother Mary
comes to me
Speaking words of wisdom, let it be
And in my hour of darkness she is standing right in front
of me
Speaking words of wisdom, let it be

Let it be, let it be, let it be, let it be
Whisper words of wisdom, let it be

And when the broken hearted people living in the world
agree
There will be an answer, let it be
For though they may be parted there is still a chance that
they will see
There will be an answer. let it be

Let it be, let it be

And when the night is cloudy, there is still a light that
shines on me,
Shine until tomorrow, let it be
I wake up to the sound of music, mother Mary comes to
me,
Speaking words of wisdom, let it be

Let it be, let it be'

Waar gaan we heen?
Waar gaan we nu nog heen?
Het pad is lang geweest en kronkelig
Maar veel verder heeft het ons niet gebracht

MARJA Dat gaat heus nog wel gebeuren
De toekomst staat op het punt om te beginnen en voor
die toekomst leef ik

CAS Optimisme is een ziekte

MARJA Waar ik graag aan wil lijden
Wie leeft staat 's ochtends op – en wie eenmaal is
opgestaan, die moet vooruit

CAS Hoe lang al? Hoe lang nog?

MARJA Ik heb toen naar die man geluisterd

Die man...- Ik ben zijn naam vergeten – 't is ook al zo lang geleden
Richard – nu weet ik het weer
De man van de vooruitgang
Ik heb toen moeten slikken – maar klein heeft hij me toch niet gekregen

CAS Ik heb ook naar ze geluisterd
Naar die stemmen van de beterweters
En het is me slecht bevallen

MARJA Wat is er met je?
Je bent zo utopieloos vandaag

CAS Mijn hersens zijn als natte kranten: papperige dragers van waardeloos geworden informatie
En mijn huid is als de oude jas waarin ze de landloper hebben gewikkeld die dood langs de weg is gevonden
Dat ik dat besef – dát is er met me

MARJA Toch ben jij nog steeds mijn warme levensbron – sorry, ik kan er niets aan doen

CAS Ik weet het – ik ben een ziekte waar jij niet vanaf komt

MARJA Nee – dit gaan we niet doen – niet dit keer – we gaan niet dobberen in een lauw bad van deceptie
We gaan weer geloven in vooruitgang
Ooit deden we dat moeiteloos

CAS Ooit, ja
Maar nu weten we beter
De honger heeft ons helder gemaakt

MARJA Wat zeg ik nou? Niet doen
Ik wil het verlangen niet opgeven
Als we honderdvijftig worden – en wie zegt dat dat niet
kan?
Dan is ons leven nog maar net onderweg
Alles begint met een droom – een droom van wat er nog
niet is

CAS En het eindigt met de zekerheid dat het er ook
nooit zal komen

MARJA Daar ga ik niet eens op in
Het begon bij jou – jij, die een gat wilde slaan in de muur
waarachter we gevangen zaten

CAS Ik had een camera gekocht
De werkelijkheid was moeilijk te verdragen – daarom
wilde ik er een afbeelding van maken – en daar zouden
we dan wél mee kunnen leven

MARJA Het ging om die kleine – hij was net geboren

CAS Die kleine die nu groot is en zwaar – een grove
materie-aanbidder is die ons niet meer wil kennen
Toen was hij een jongen, een jongetje, een nog maar net
tot leven gewekt wonder

Zijn romp paste in de binnenkant van mijn hand, zijn huid was het zachtste dat er bestond en de kracht waarmee hij leefde was sterk genoeg om de wereld te veranderen
Dat wilde ik filmen – dat moest worden bewaard

MARJA 't Is altijd hetzelfde met jou: je ideeën waren heus wel wat waard, maar je bent er verkeerd mee omgegaan
Had naar mij geluisterd
Had gewoon gedaan wat ik zei en anders niet

CAS Dat ik ergens goed in ben, kan ik daar iets aan doen?
Ik hield van die camera – van die lenzen en die knopjes en die zoeker – alsof ik de dingen die altijd een raadsel waren wel kon begrijpen wanneer ik ze door dat filter bekeek

MARJA Je had die jongen moeten filmen

CAS In zijn luier en met zijn gebloemde broekje aan

MARJA Alleen maar dat: ik met die jongen op schoot, wij onder de blauwe lucht – Dat harde blauw, dat hoort ook bij die tijd
Je herinnert je hoe we toen waren
Verzet of protest, dat kenden we nog niet
We wilden erbij horen – we deden mee – en dat deden we met overtuiging

CAS We leefden in een goede wereld, toen

Nee – dat zeg ik verkeerd – de wereld was nog niet goed,
maar zou zeker goed worden – goed en rechtvaardig en
radicaal egalitair

Dat zou niet lang meer duren

Misschien dat wij het nog mee gingen maken – maar dat
kind van ons zeker, die zou leven in een goede, in de
beste maatschappij

Een land waar arbeiders de gelukkige heersers waren,
waar arbeiders lachten, waar arbeiders over natuurlijke
kracht en over een onaantastbare eerlijkheid beschikten
En iedereen zou arbeider zijn, ook de boeren en de bazen
en de ouden van dagen – in dit land, het gelukkigste land
dat kon bestaan

't Blijft vreemd hoe een waarheid die zó sterk is later toch
zomaar opgeheven bleek te kunnen worden, hoe al die
zekerheden spoorloos zijn verdwenen

MARJA Dat kind had je moeten filmen, en niet het ongeluk
en het onvermogen van onze staat

Wat moest jij met kantines en met directeuren en met
binnenplaatsen in de regen?

Wat kon jou het alledaagse leed van de onaanzienlijken
schelen?

CAS Het drong zich op aan die camera – ik hoefde er
niet eens naar te zoeken

De directeur van onze cultuurafdeling zei dat ik er goed
in was

Iets over kadrering zei hij – ik heb het later pas begrepen
– en dat ik gevoel had voor tijd en voor details

Toen is het gaan bewegen in mijn hoofd

MARJA Ik zat thuis met dat kind
Ik zat te wachten op die camera – wat was het merk ook
alweer?

CAS Orwo
Kwam uit de DDR

MARJA Ik zat met opeengekleemde tanden te aanvaarden
dat al die mooiste ogenblikken verloren gingen, doordat
jij met je Orwo ze had gemist
En heel langzaam begon ik te denken dat ik toch ook iets
moest – dat als jij een deur gevonden had, ik niet in m'n
eentje en voor altijd in die kamer zou blijven zitten

CAS Er kwam een delegatie uit de hoofdstad
Arbeiders waren ze, net als wij – maar toch net iets
belangrijker – ze wogen wat meer en ze droegen net iets
andere pakken dan je zag in onze provinciehoofdstad –
scherp geperst en met een wit overhemd eronder
Hun bezoek mocht ik filmen
Met mijn camera mocht ik overal komen – de camera was
mijn legitimatie en de camera gaf een vorm aan mijn
nieuwsgierigheid
Ik filmde die mannen als ze zich op hun breedst maakten
bij het betreden van dat vergaderzaaltje – en als ze
verbeten hun zware sigaretten rookten
Ook de stervende planten in die kamer nam ik op, en de
regen die langs de ramen liep – subjectief, zou dat later
worden genoemd maar dat soort termen kende ik nog
niet

Ik filmde die mannen – en een magere vogel, een duif,
was het, geloof ik – die zat te schuilen op een verveloz
vensterbank en daarna met zwakke vleugelslag de wereld
tegemoet vloog

Waar mijn oog zich aan hechtte, daar stuurde ik de
camera op af – een achtmillimeter-wapen dat overal
doorheen kon dringen

MARJA En mij liet je achter – ik paste niet in het beeld
Het kind is zonder dat oog van jou opgegroeid – je kent
de gevolgen

CAS Ik ontdekte dingen – en ze vonden me goed

MARJA Amateur

CAS Dat moet jij zeggen

MARJA Vergelijkingen zijn ongepast
Mijn verhaal, dat is anders

CAS Jij hebt, net als ik, gedacht dat die klem die ons
leven omvat hield toch los gewrongen zou kunnen
worden

Je hebt het kind losgelaten, terwijl je toch wist dat ik
alleen er niet voor zou kunnen zorgen – dus wat hij is
geworden, dat is ook jouw fout

Je hebt hem en mij en alles achtergelaten – en je bent
vertrokken – naar die wilde wereld in het Westen, die we
hier alleen van horen zeggen kenden
Wij – we hebben ons allebei niet neer willen leggen bij wie
we waren, bij wat de tijd en de plek en onze afkomst voor
ons hadden bepaald
Bij wat er met ons nooit zou gebeuren
Het is zo lang geleden, allemaal
Ik weet niet meer wat we toen wilden
We wilden veranderen, denk ik
We dachten dat we vrij zouden kunnen worden – en als ik
me inspan, dan denk ik dat nog steeds
Maar we zijn aan onszelf gelijk gebleven – om ons heen is
de wereld veranderd
Dit land is nu hard en glad, alsof het van kunststof
gemaakt is
Alles is anders gelopen
Alles is buiten ons bereik geraakt
Niet het officiële gelijk van een partij of van een staat
regeert hier nu, maar de zekerheid van het geld en het
verlangen naar een groepsgevoel
Verandering bestaat wel, maar vooruitgang niet
Dat weet ik – en toch blijf ik me aan die vooruitgang, aan
de mogelijkheid van een vooruitgang vastklampen
Tegen beter weten in, zo wil ik leven

MARJA Terug bestaat niet – in die richting weiger ik te
geloven
Ik heb dat toen gezien, hoe het met jou gegaan is
Hoe je in aanraking kwam met de verbeelding
Toen wilde ik dat ook – wegvliegen uit wat we al kenden

Tot dan toe had ik alles genomen zoals het was en zoals het kwam

Maar nu was ik toch zover dat ik me wilde bevrijden van een land dat zwaar was, van een staat waar alle idealen werden vertaald in materie

Ik, die altijd zwijgend tevreden was geweest, ik bedacht dat ik hier weg moest – ik ook

Ik had begrepen dat er plekken bestonden waar de kunst gevierd werd als een bandeloos feest – en die kunst was vrij, die mocht amoreel zijn – en niet, zoals bij ons, alleen maar dienen als bewijs voor één of ander officieel gelijk
Ik was een moeder, ik woonde met jou en het kind in een flat van beton, met vochtplekken op de muren en altijd het geluid van de burens

Dat was allemaal goed, het was mijn leven – totdat er iets wakker was geschud dat niet meer wilde gaan slapen

Het komt door jou, al kan ik moeilijk zeggen hoe precies
Jij gaf een teken en toen kwam ik in beweging

Jij hebt mij losgelaten en ik ben gegaan

Geld hadden we niet, maar ik heb toch gespaard

Toestemming kregen we niet, maar ik heb toch net zo lang bij loketten in de rij gestaan totdat ik alle papieren had

CAS   Het kind heb je ondergebracht bij je zus

MARJA   Aan jou kon ik het niet toevertrouwen

Iemand had me ooit gezegd dat mijn lichaam een belofte was en dat mijn gezicht vele levens kon verbeelden – over Marilyn had hij het en over Medea en de Madonna – ik

had dat niet begrepen maar het bleef toch door mijn
gedachten zweven

Ik raakte, heel voorzichtig, mijn eigen lichaam aan – en ik
wist dat daar een nog niet geëxploreerde kracht schuil
ging

Ik wist het zeker – dacht ik: een speelster zou ik kunnen
zijn, weg uit dit ene leven en de drager worden van
schijnexistenties die toch ieder hun waarheid hadden

Daarvoor ben ik naar die man gegaan

Richard

Richard van de vernieuwing

CAS Ik had mijn camera en ik dacht dat die me vrijheid
gaf, dat ik nu de kracht had om te doen en om te laten
zien wat ik wilde

Je weet hoe het is gegaan

MARJA Eerst gaven ze je aanwijzingen en die volgde je op

CAS Later gaven ze me nog steeds aanwijzingen, maar
ik deed wat ik wilde

Bij ons in de fabriek werkte een man die zijn leven lang
onvolgroeid was gebleven – hij had een ongelukkig
lichaam maar een scherp verstand

Hem ben ik gaan filmen – een heel scherp idee had ik niet
maar het moest een beeld worden van zijn leven, van de
hindernissen en het overwinnen van die hindernissen

Ik liet die man lopen door onze fabriek, ik liet hem
vertellen hoe dankbaar hij was dat de staat en de mensen
hem hadden ondersteund

Ik liet zijn eenzaamheid zien

De man van de culturele afdeling die mij moest controleren wilde het niet – hij had een ander idee over het beeld van ons bestaan dat we moesten laten zien
De camera en het celluloid waren niet van mij, die behoorden toe aan de fabriek – en toch heb ik gedaan wat ik wilde

Ik was wakker geworden en ik wilde niet weer in slaap sukkelen

Het kwam ook door die vrouw – dat moet ik nog uitleggen

Die vrouw van de liga van amateur-filmers – ze had mijn eerste films gezien en ze had tegen me gelachen – dat was elektriciteit geweest en met die lading liep ik rond
Jou kon ik dat niet uitleggen – je zou niet begrijpen hoe ik toch nog steeds van jou hield, van het kind

Jullie waren de benedenverdieping van mijn leven, en daar was een nieuwe etage bovenop gebouwd – daar liep ik nu rond en daar was die vrouw – ik zie nóg haar lippen en haar tanden en de filtersigaretten die ze rookte, ik hoor nóg de klank van haar stem – fluweel of zacht leer
Zij heeft me niets van zichzelf gegeven, maar ze heeft me de weg gewezen – en we hebben samen ooit één flesje bier gedronken

Er werd een amateurconкурс gehouden en dankzij haar kwam mijn filmpje over onze fabriek daar terecht – ik won de tweede prijs en er was geen weg meer terug

MARJA Dus – waar het op neer komt...– In een cultureel krantje las ik een artikel over het nieuwe theater dat op allerlei plekken geboren werd – mij zei dat niet zoveel, ik kende het oude theater niet eens – maar mijn aandacht

was toch gewekt – alsof ik in die dichtgemetselde muur
toch een deurtje had ontdekt

En er ging iets in mij bewegen toen ik de laatste zinnen
van dat stukje las: dat nieuwe, dat levende theater was
permanent op zoek naar nieuwe mensen – iedereen kon
bij hen een speler zijn

Ervaring of opleiding waren niet vereist

Er was een man die alles droeg, die alles bedacht had en
die de baas was – Julian heette hij en ik las dat zijn ogen
scherp en fel waren, als zwart vuur

Julian

Uit het niets kwam een nieuwe overtuiging: daar moest ik
heen

Hij moet met optillen uit dit bestaan waarmee ik niet
langer tevreden kon zijn

CAS Dus – waar het op neer komt – ik had iets
aangeraakt en ik was door iets aangeraakt

De lucht was nog altijd schraal en zwaar, maar als je hem
heel diep opsnoof, dan kon je iets ruiken van de lente,
van de zoete verwarring die vrijheid zou heten

Ik filmde, zonder veel na te denken

Dat films en zelfs filmpjes ook ongewenst kunnen zijn,
dat ze belangen kunnen beschadigen – dat zag ik nog
niet in

Over kunst had ik nog nooit nagedacht, dat was een
woord dat ik niet kende

Kunst, dat waren donkere olieverfschilderijen in het
museum waar ik nooit kwam, dat was de onwerkelijkheid
van een pianist die ik zag optreden op de TV – iets uit een
heel verre streek van onze wereld

Maar toen ik eenmaal die camera had begreep ik dat afstand niet bestaat – dat je een werkelijkheid maakt door de werkelijkheid te laten zien – en wat is kunst anders dan het verzinnen van werkelijkheden?

Ik ben daar allemaal later pas een beetje over gaan nadenken

Ik dacht in het begin nog dat mijn lens hetzelfde zag als mijn oog – ik wist niet dat bij het oppakken van die camera de verbeelding al begint – dat je dan al keuzes maakt over wat wel en wat niet

Die verbeelding en dat kiezen – daar hadden ze het moeilijk mee, zij die ons controleerden – zij wisten hoe alles was en zo moest het blijven – zij wisten wat wel en niet getoond mocht worden

Ik was een liefhebber – ik wilde een film maken over de achterkanten van de straten en de binnenplaatsen van de huizen

Omdat, naar mijn idee, juist daar het leven te vinden zou zijn

Magere struiken, aangewaaid vuil, brokkelige muren zonder stuclaag – zo is de wereld en zo wilde ik haar laten zien

Maar dat filmpje – acht kale minuten – mocht niet worden vertoond – het mocht niet worden gezien want ons systeem werd er niet door bevestig

Dat verbod gaf me een besef van de kracht van dit middel Van de verbeelding – van het water van onze gedachten dat de steen van hun systeem kan laten wegslijten
Jij bent naar het westen gegaan

MARJA Een enkele reis, met de trein

Naar een land van rechte lijnen waar niemand mijn taal
sprak

In een onbekende stad, die toch niet helemaal ongelijk
was aan de steden bij ons, daar zou ik hem ontmoeten –
zo was het met briefjes afgesproken

Richard

De man die de gezant was van mijn grote held, van Julian
Ik kwam veel te vroeg aan in die stad

Voor ik hem zou ontmoeten heb ik uren door die straten
gedwaald

Een landschap bedekt met het stekelige tapijt van de
onbekendheid

Zoveel had ik gehoord over de grenzeloosheid van het
vrije leven hier

Over hoe het was om overal heen te kunnen gaan, om te
kunnen doen wat je wilde en om te leven zonder een staat
die alles beter weet, die over elke stap die je zet wil
meebeslissen

Zoveel wist ik al en zoveel verwachtte ik – maar ook hier
liepen de mensen stil en me een grijze blik gehaast
tussen de gebouwen en over het asfalt – ook hier waren
vrede en tevredenheid schaars

Met het vreemde geld kocht ik in een witbetegelde salon
een bleek broodje – de smaak ervan zou ik niet kunnen
benoemen – de harde blik en de strakke, roodgeverfde
lippen van de vrouw die me bediende vervulden me met
onzekerheid

Ik ging een warenhuis in en daar was het zoals ik me had
voorgesteld: overdaad en luxe en een geur van dure zeep
Ik las de prijzen en ik wist dat voor mij dit allemaal
onbereikbaar zou blijven, mijn leven lang

Maar de meeste mensen in zo'n winkel schuifelden alleen
maar langs al die overdaad – ook zij konden zich dit
blijkbaar niet veroorloven

Op een hogere verdieping raakte ik voorzichtig stapels
handdoeken aan – dat textiel zo zacht kon zijn, dat had
ik nooit geweten

Ik voelde in mijn rug hoe een man die bij die winkel
hoorde mij met zijn bikken volgde

Voor hem was ik, met mijn nylon jurk en mijn zware,
volgepropte tas, de belichaming van een gevaarlijke
armoede

Eindelijk is het zover

Ik ga naar het café waar Richard me zal ontvangen – ik
heb de straat gevonden op een kartonnen plattegrond in
de hal van het station

Ik ga door de glazen draaideur en ik begrijp al snel wie de
man is die mij zoekt: die ene daar, die man die zo heel
sterk aanwezig is

Ik bezit niets en toch heb ik me mooi gemaakt

Ik draag blond kunsthaar omdat ik weet dat dat me
stralender en mysterieuzer maakt

Ik ga tegenover hem zitten – ik overwin mijn reserve en
mijn verlegenheid en ik kijk hem aan

Ik weet niet waarvoor ik hem houden moet – een
koopman of een intellectueel

Hij draagt een pak, met een overhemd zonder stropdas

Hij heeft grote handen, altijd op zoek naar iets dat ze aan
kunnen raken

Hij rookt onophoudelijk sigaretten die uit een metalen
doosje komen

Ik wil hem vertellen wie ik ben – maar hij luistert slecht
naar mijn Engels dat ik van een grammofoonplaat heb
geleerd
Hij laat zijn blik steeds dwalen langs mijn romp en langs
mijn benen
Ik had Julian willen zien en niet hem
Hij bestelt thee voor me, zonder me iets te vragen
Hij blijft maar naar me kijken – naar het lichaam dat ik
ben – en daar
word ik onrustig van

GER [op video] Ik heb jou uitgenodigd om je te komen
voorstellen
Het briefje dat je stuurde – de grote, schoolse letters van
een ongeofende schrijver
De foto die je mee hebt gestuurd – een gezicht dat wacht
op de verwonding
Je bent gekomen
Uit Oost-Europa – dat was niet gemakkelijk
Je hebt geld gespaard en papieren georganiseerd
Je hebt blijkbaar een verlangen om erachter te komen wat
dat is: de avantgarde
Om je in die zachte en glanzende stof te wikkelen
De theater-avantgarde
Ik weet dat die stof zo buigzaam niet is
Ik weet wat weerbarstigheid is
Maar nu ik je eenmaal zie, nu je de kracht en de zwakte
die de foto had beloofd met je reële gestalte overtreft –
nu weet ik dat ik bereid ben om jou alles te leren
Je had zeker verwacht om hem zelf te ontmoeten
Julian

Julian van het Levend Theater

De man van het moderne, de belichaming van het
compromisloze experiment

Maar Julian heeft geen tijd voor zulke ontmoetingen – hij
moet werken aan zijn stukken, zijn aardse oerdrاما's –
stukken waarin alles anders is – stukken die een paradijs
laten zien

Schuchtere meisjes ontmoeten, dat is werk dat Julian aan
mij over laat

Hier, in dit land, ben ik zijn verbinding met de wereld,
zijn schakel naar het gewone en naar de
verantwoordelijkheid

Hier treden we op het Sigma Centrum en in de Lantaren
en in Singer in Laren...

Ik regel die optredens en ik zorg voor het geld – ik ben
een man die de praktijk kent

Ik heb het over 'we' als het goed gaat en over 'hun' en
'zij' wanneer Julian iets doet wat me niet bevalt

Het leed van de zakelijk leider, de buigzame rug van de
gedelegeerd regisseur

Ik heb met je afgesproken in Amsterdam, in een
theesalon tegenover het Hirschgebouw

Ik weet nog hoe je tegenover me bent gaan zitten, hoe je
je heel blanke handen laat rusten op het Perzische kleedje
– een beetje verlegen staar je naar buiten, waar een lichte
regen de straat bruin kleurt en waar, telkens als het
verkeerslicht op rood springt, een massa fietsers
zwijgend blijft staan wachten

Ik kijk naar je benen, naar de synthetische glans van je
goedkope kousen

En ik weet plotseling wat ik wil – ik wil dat je bij me blijft,
dat je je aan mij vastklampt, dat ik je alles leer dat je nog
niet weet over het leven

Ik weet heel zeker dat er voor ons samen nog van alles te
ontdekken valt

Dat mijn lichaam een vraag met zich meedraagt en dat jij
een antwoord kan zijn

Ik leg het je allemaal uit – ik weet dat ik daarmee indruk
op je maak –

Alles wat wij geloven en wat ik weet over het Levend

Theater – ik weet dat van Julian, maar dat zei ik er niet bij
De dogma's van onze vrijheid

Theater moet een ritueel zijn

Theater moet zwaar als een steen zijn en scherp als een
mes

Theater is de voorbode van een wereld die gaat komen

Theater is de Dionysische bevrijding

Theater helpt ons om uit de gevangenis te breken

Theater is de oudste expressie en theater is het begin van
de toekomst

Theater houdt van het lichaam

Zwakke wordt kracht in het nieuwe theater

Symmetrie en hiërarchie zijn verboden in het nieuwe
theater

Elke speler is een figurant in het nieuwe theater, elke rol
is een hoofdrol

In het nieuwe theater is geen stuk ooit af – elk verhaal is
een fragment van een groter verhaal

In het nieuwe theater is geen wedijver – het collectief is
alles

En zo ga ik door – met alles wat ik voor de waarheid houd
– dat waarheden veranderlijk zijn, dat weet ik nog niet
Jij luistert en je kijkt me blanco aan – of je het Engels
waarin ik je aanspreek goed kunt verstaan, dat zal ik
nooit achterkomen

Ik heb wel begrepen, achteraf, dat ik je in verwarring heb
gebracht

Je had een verlangen naar het nieuwe, naar iets anders
dan de gelijkvormigheid die je gewend was – maar de
nieuwe rituelen zoals Julian die voorstond, daar begrijp je
weinig van

Je had gedroomd van Tennessee Williams en Arthur
Miller, maar wij, wij zijn Paradise Now

Wij...–

God, wat is dit allemaal lang geleden

Radicaal is de reactie geweest

En ook die reactie heb ik meegemaakt, ik heb me
aangepast en ik ben daar sterker van geworden

Ik leef nu in een ander nu dan dat waarin ik jou ooit
ontmoet heb

Ik geloof zonder terughoudendheid in deze tijd, in de
échte nieuwe tijd, die is gekomen in plaats van die
schimmige betere wereld waar we toen warm voor liepen

De nieuwe tijd, tijd van het harde realisme, tijd waarin
alles marketing is – vraag en aanbod en afzet en
rendement

Geen onkwantificeerbare categorieën meer, geen geloof
in een toekomst waar een verlichte voorhoede de weg
naartoe wijst

Dat is allemaal opgeheven – die revolutie heeft zich
voltrokken en ik ben erbij geweest

Ik weet nu zeker hoe het zit: theater moet bevestiging zijn, moet overzichtelijk vermaak zijn, is goed geordend en ongevaarlijk amusement dat weinigen bereikt – alleen de sterken, de mensen die het goed hebben gaan naar het theater en voor hen maken we het – stellen we de grote levensvragen, maar langer dan anderhalf uur mag het niet duren

Maar die nieuwe zekerheden had ik toen nog niet
Ik wist toen nog zeker dat wij alles zouden veranderen
Revolution, dat soort dingen

Voor het eerst in de menselijke geschiedenis zou de kunst niet de volger maar de aanstichter van veranderingen zijn

Wij van het Levende Theater zouden de pioniers van een nieuwe vorm van leven zijn

Van de collectieve schepping die uit zichzelf ontstond, zonder dat iemand de leiding hoefde te nemen of de opdrachten te geven

Hoewel – Julian had natuurlijk de leiding, ik deed alleen maar mijn deel van het werk

Jij, de verwachtingsvolle met je blonde pruik, jij wist nergens iets van – ik moest je alles nog vertellen

Al merkte ik dat je scherp zag en dat je, als het erop aankwam, zeker in staat zou zijn tot zuiver oordelen

Wat?

Wil je iets zeggen, of zo?

Wat kijk je nu glazig?

Misschien ben jij toch niet zo geschikt voor dat nieuwe theater van ons – ik kan die gedachte niet onderdrukken

Het ligt op mijn lippen om je uit te nodigen – om een dag met ons mee te werken, zodat je kunt ervaren hoe het is om te werken in ons Levende Theater

We hebben voor onze nieuwe productie nog een paar Dionysische figuren en Bacchanten nodig – je zou alleen maar een paar eenlettergrepige woorden hoeven uit te spreken en steeds weer te herhalen

Maar ik doe het niet, ik vraag je niet – nog niet

Ik bedenk dat we eerst de nacht maar eens door moeten zien te komen

Ik heb nu de leiding

Ik neem je mee, uit dat grote café, naar iets dat je zeker niet zult kennen – een zelfbedieningsrestaurant waar je soep kunt opscheppen in nikkelen borden en zoveel aardappelen kunt nemen als je maar wilt

Je kijkt om je heen, je eet zwijgend, maar ik zie dat je geïmponeerd bent

Ik heb een fles bier voor je geopend – zelf drink ik water
Na het eten vraag ik of je al een logement hebt gezocht, voor de nacht

Ik weet hel goed dat je dat niet hebt en zonder dat we er verder over spreken neem ik je mee naar de hotelkamer waar ik verblijf, ergens in een negentiende-eeuwse galerij

Wat nu gaat gebeuren, wat moet gebeuren – dat hoort erbij

Ik wil jou nog beter leren kennen

MARJA Ik...–

Ik bevind me in wat zichzelf de Vrije Wereld noemt – maar nog nooit heb ik me zo'n gevangene gevoeld

Alles gebeurt met me en niets heb ik zelf bedacht

Alles wordt bepaald door die man die zich aan me
opdringt alsof hij een vriend is
Zonder er ooit voor gekozen te hebben lig ik hier op dat
bed, mijn witte ondergoed is mijn laatste
verdedigingslinie
Hij zegt dat ik hem moet vertrouwen
Dat woord – vertrouwen
Hij doet het alleen met mensen die hij vertrouwt, ook dat
zegt hij
Hij komt naast me liggen – heeft alweer een sigaret
aangestoken
Hij raakt mijn hoofd aan – maakt heel trefzeker mijn
blonde kunsthaar los – daaronder is het ook blond, maar
lang niet zo dik en zonder die golving
Hij laat zijn vingers er doorheen glijden
Hij doet met me wat blijkbaar gebeuren moet – praat
eerst nog een keer over het vertrouwen dat ik moet
hebben en zegt dan niets meer
Ik onderga het als een ingreep die blijkbaar noodzakelijk
is en die mijn lichaam moet aanvaarden – zoiets als je
wassen met koud water, of je onderwerpen aan een
onderzoek door de dokter
Lichaam onderwerpt zich aan lichaam
Mijn gevoel houd ik zover mogelijk op een afstand
En dan – het moet nu bijna voorbij zijn – hij is
opgehouden met duwen en hijgen – dan ruik ik opeens
een helse brandlucht
Op het tafeltje naast het bed ligt mijn blonde pruik en
zijn sigaret smeult daar bovenop – dat ding was tóch van
echt haar gemaakt, zo te ruiken
Ik weet nu wat me te doen staat

Ik wacht tot hij ronkend in slaap is gevallen
En stap dan voorzichtig over hem heen, het bed uit
De dag is nog maar net begonnen als ik weer op straat
loop
Ik voel hoe ik ontsnapt ben aan een gevangenis van
vrijheid waarin ik weg zou kwijnen
In de mantel van mijn jas vind ik een papiertje terug dat
iemand me gisteren in het station in de hand heeft
geduwd
Ik volg het plattegrondje dat erop dat briefje staat
uitgedrukt
Bij een oud stadion in een stille buurt staat de bus al klaar
– de rood en blauw beschilderde bus die me terug naar
mijn land zal brengen, voor veel minder geld dan wat de
trein kost
Een paar uur later zin we op weg – ik merk pas als we
rijden hoe moe ik ben en hoe leeg – geslapen heb ik
nauwelijks en gegeten nog niets
Ik staar uit het raam terwijl we naar het oosten rijden
Ik neem van alles waar maar ik onthoud niets
We passeren een grens – vlak daarna, Bad Bentheim heet
het hier, moet de bus stoppen en er komen mannen in
groene uniformen naar binnen
Ze willen de inhoud van mijn tas zien en ze vragen wat ik
gedaan heb, wat ik ga doen
En plotseling begin ik te huilen
Ik kan ze niets uitleggen
Ze halen hun schouders op en ze laten me met rust

CAS   Toch jammer, dat je het niet tot het eind toe hebt
doorgezet

MARJA Dat kan je niet zeggen

Dat kan je niet menen

Als ik daar nog langer was gebleven dan had je me
misschien nooit meer terug gezien

CAS Met alles valt te leven – met gewenning van wat er
nog altijd is, maar ook met het verlies van wat verdwenen
is

MARJA Dus zo denk jij over mij?

Als iemand die er ook niet had kunnen zijn?

CAS Hoe zou ik anders kunnen denken?

MARJA In ieder geval – ik had genoeg gehoord en gezien
van dat levende theater

Nog voor ik eraan meegedaan had was er die zekerheid
dat dit niet mijn wereld kon zijn

Die rituelen, bedacht door mensen zonder geloof

Die zogenaamde revolutie waarvoor niets op het spel
hoefde te worden gezet

Liever dan in de open, onbepaalde ruimte daar was ik hier
in ons deel van de wereld, waar ik de muren kende en kon
vertrouwen

CAS Je had het kunnen proberen

MARJA Ik wist dat het niet kon

Dat ik zonder jou en het kind en zonder dit land hier –
dat toen nog ongeschonden was – niet leven kon

CAS In de hoofdstad is de Staatstelevisie
Daar werken mensen die voorzichtig wrikken aan ons
systeem
Ze geloven nog wel dat het goed is, bij ons
Ze aanvaarden de grondslagen van onze maatschappij
Maar ze denken toch ook dat het nog beter kan, dat
verandering bestaat – en dat je niet alleen het systeem,
maar ook de mensen aan het woord moet laten
Die mensen, van de staatsomroep, die zien iets in wat ik
doe
Ze schrijven me allerlei opvattingen toe, ze denken dat ik
inzichten heb
Ik zal er veel later pas achter komen dat er een
misverstand is
Op een avond is het zover
Mijn film over ons bedrijf wordt uitgezonden – in alle
huiskamers van onze stad wordt ernaar gekeken
Naar hoe ik het personeelsfeest heb laten zien, met de
wankele zangeres en het bier dat iedereen dringt
Naar de vergadering van onze leidinggevenden, met die
vogel in de vensterbank
Ik hoor van iedereen die mij kent, mij en de mensen die ik
gefilmd heb, dat het prachtig is
De televisiemensen zijn veel minder uitgesproken, die
zeggen alleen maar dat ik ermee door moet gaan
En de man van de leiding van het bedrijf – die zegt
helemaal niets – die kijkt me alleen maar aan zoals je dat
zou doen wanneer iemand van wie je dacht dat hij je
vriend was je met een mes heeft proberen te steken

Een paar dagen later verneem ik dat hij zijn baan is kwijtgeraakt – met vervroegd pensioen gestuurd – die straf verdient hij omdat hij mij niet in het gareel heeft kunnen houden

Ik weet dat ik schuld draag

Maar ik weet toch ook dat ik niets verkeerd heb willen doen

Op een dag word ik gebeld – het is de vrouw weer, van de amateur-liga – ze noemt me bij mijn voornaam en ze wil weten hoe ik me voel

Terwijl ik naar haar luister en korte antwoorden geef kijk ik uit het raam – en daar zie ik jou

Je schouders zijn smal en je haar is niet gekamd

Je draagt het kind op je arm

Ik vergeet naar die vrouw aan de telefoon te luisteren

Een paar dagen later ben je weg

Ik houd die camera op mijn eigen gezicht gericht en druk op het opnameknopje

Film is bewegend beeld, maar ik zit heel stil

De toekomst was toen nog niet begonnen – en nu is hij voorbij

Mijn camera zal een herinnering zijn – een voertuig dat me uiteindelijk toch niet heeft meegenomen

En jij komt terug naar huis, met je eigen littekens

MARJA Jij vraagt me niets

Niet hoe het geweest is

Niet of ik nog heb meegedaan, daar, met het Levende Theater

Maar als je me aanraakt weet ik dat je het weet

Ik heb iets bezoedelds, ik voel en ik ruik dat zelf ook

Mijn geloof in de mogelijkheid tot verandering is
aangetast, verdoofd
Het zal lang duren voor het zich weer laat opwekken

CAS Ik herinner me steeds meer van de verhalen, die
mijn grootmoeder me placht te vertellen als ik niet slapen
kon en zij aan de rand van mijn bed zat
Haar handen gevouwen in haar schoot, haar zwak
geworden ogen, die staarden naar een onbekende verte
En tussen de rimpels in haar gezicht bewogen haar lippen
– en daar kwamen de woorden – Er is, daar in de streek
rond Zakopane, een oud en donker bos
Dat is een oerbos, daar wonen al tienduizend jaar mensen
En de bomen zijn er ouder dan welke herinnering ook
Daar heeft het verhaal van mijn grootmoeder me mee
naartoe genomen
Mijn grootmoeder vertelde me over de bosgeesten, in
iedere boom woont er één – ze verlangen naar elkaar, dat
kun je horen in het ruisen van de bladeren
Maar alleen in het donker, wanneer de mensen en de
dieren slapen
Durven de geesten hun veilige plek hoog tussen de
takken te verlaten
Ze laten zich zachtjes glijden naar het mos
En op de tast komen ze elkaar tegen
Ze blazen langs elkaars gestalte en dan vloeien ze samen
En overal waar de zilveren druppels van hun liefdesdrank
op de grond komen
Groeien in het vroege ochtenduur de paddestoelen op
Dat vond ik mooi
Daar werd ik rustig van

En toen ze me daarna vertelde hoe er in dat bos een slag
was gevochten
Tussen de Slaven en de Goten
En er was zoveel bloed gevloeid dat er een overstroming
van kwam
Het bos verdrong bijna in een meer van bloed
En de paarden konden niet zwemmen
Ze stikten, ze verdronken
Weken later pas was al dat bloed weer weggestroomd
Op de drooggevalen grond lagen nog wat gebroken
speren en een ingedeukte helm
En in de bomen
Als door geen God bedachte reuzenvruchten
hingen de paardenkadavers
Ieder een stad voor de vliegen
As ik dat gehoord had, dan viel ik rustig in slaap

MARJA Ik geef les, al jaren lang
Masterclasses durf ik het niet te noemen, maar dat zijn
het eigenlijk wel
Ik leg mensen uit hoe het moet
Jonge mensen, mensen met honger
Hier ben ik, met mijn gewicht en mijn verleden
Ik wijs je de weg hoe je je littekens tot kunst maakt
Kijk naar mij en luister naar mij
We doen een liefdesscène – dat is toch altijd de essentie
Jij – jij met je blinde wilskracht – je hebt, zoals altijd, aan
jezelf gedacht – je hebt haar gebruikt en daarna heb je je
omgedraaid en je bent weg gelopen
Je hebt geen geheugen en dus ook geen wroeging

Liefde bestaat niet voor jou, dat is alleen maar een woord dat op witte bladzijden gedrukt wordt, een woord dat wordt gebruikt door oude vrouwtjes die staan te wachten in het kerkportaal

Ja...– Nee....– Ja, precies, zo kijk je, met die koele achteloosheid

Je hebt haar gehad en nu bestaat ze voor jou niet meer

En dan ga ik naar jou – dit is jouw rol en jouw lijden

Jij bent een vrouw en die weet wél wat liefde is – liefde is het gewicht dat ze draagt, is de wond die niet dicht wil, is de echo van een woord dat ooit is uitgesproken – lang geleden, toen je jong was

Wat zeg ik nou?

Dat doe je niet goed

Je speelt alsof je een klant bent die voordringt in een winkel – maar wat ik wil zien is een veroordeelde, die geduldig in de rij staat voor het schavot

Begrijp je?

Of begrijp je me niet?

Ben je ergens bang voor? Ga je huilen? Verspilde moeite Spelen, dat doe je met bloed en niet met water

Ja..– Dat is goed, dat is beter

En nu wil ik je die woorden nog een keer horen zeggen, maar dan zo alsof je ze zelf niet begrijpt – je weet alleen maar dat ze waar zijn, en belangrijk, en dat ze over jou gaan – maar begrijpen doe je ze niet

Inleven, dat hoort bij een methode die is afgeschaft

En dan...– Dan richt je je op hem – hij is je meester en je vijand, hij is verachtelijk in zijn zwakte en zijn eigendunk – maar toch heb je aan hem je leven willen geven en dat zou je zo weer doen

Hij is de steen waaraan je je blijft stoten, zelfs als het bloed uit je gebutste lichaam loopt – doe dan – ik wil het zien – nee, dat is het nog niet – ja, dit komt dichterbij En dan – let op, dit is belangrijk, dat moet je met een beetje aandacht doen

Hij zegt iets tegen je, maar je verstaat het niet – je neemt het alleen maar die klanken waar

Je ziet zijn lippen bewegen en zijn handen – en daar let je op, begrijp je?

Die lippen waarop jij het zout geproefd hebt, die handen die jou hebben omkneld...–

Wat zeg ik nou? Je speelt een vrouw, is dat zo moeilijk? Je weet toch waar de bodem is? Wat het is om op blote voeten door een droge bedding te moeten lopen?

Naar mij kun je luisteren, ik heb dat allemaal zelf meegemaakt en gezien

Door Europa ben ik gereisd en in al die landen heb ik het koud gehad

Dat is allemaal aarde waarop later je werk kan groeien, begrijp je? Jij moet ook nog een paar dingen meemaken

Ik zie jou, ik zie ogen die nog nieuwsgierig zijn en een rug die nog niet is geknakt...– Maar als je speelt, dan kun je dat zelf veranderen

Je kijkt nog een eer naar hem, hij merkt het niet eens, je komt in zijn buurt en hij maakt een gebaar alsof hij een zoemende mug wil wegjagen...–

Zo doe je dat, begrijp je? Als je iets speelt, dan speel je altijd de pijn ervan

Let nu niet meer op hem...– Ja, precies – dat doe je goed

Je ziet hem niet meer – want als je naar hem kijkt dan begint alles weer opnieuw, dan is daar weer zijn aantrekkingskracht

Ik weet toch wat het is? Ik weet toch wat je meemaakt?

Kracht, die haal je uit blindheid – wat je pijn doet, dat zie je niet

We doen die scène nog een keer

Hij – ja, jij, ja...– Hij ziet hoe jij de deur achter je dicht trekt en dan bestaat hij niet meer voor jou – alleen als een herinnering en die schud je – ja, zo, ja – die schud je van je af

En dan zeg je die tekst – daar heb je aan gewerkt, toch?

Over hoe je omkijkt en dan een ruïne ziet, en hoe je vooruitkijkt naar het koude water van de grijze zee...– En hoe je alles goed vindt, hoe je alles kunt aanvaarden omdat je weet dat dít jouw leven is, die smalle strook tussen de afbraak en het verdrinken...–

En dat, dat zeg ik je, dat kun je van mij leren

CAS Flashback – de blik achterom van wie de moed niet heeft om vooruit te kijken

Ik heb het over slow-motion – de vergissing van wie denkt dat alles vanzelf wel mooi wordt als je 't tempo maar verandert

Ik zeg voice-over – dat is een hulpmiddel voor wie niet begrijpt wat hij ziet

En ik zeg ook nog Casting – dat is iemand kiezen die toch al was aangewezen voor de rol die hij krijgt

*****

Amateurs is een tekst van Rob de Graaf voor een voorstelling van Nieuw West / Marien Jongewaard. Geïnspireerd door de film Amator van Krzysztof Kieslowski (1979).
Regie Marien Jongewaard, spel Marja Kok, Cas Enklaar en (op video) Ger Thijs.
Première op 5 november 2008.